

TÜSİAD

”KATMA PROTOKOL” ÇERÇEVESİNDE NELER YAPILABİLİR?

**Türk
sanayicileri
ve
iş adamları
derneği**

**Türk
sanayicileri
ve
iş adamları
derneği**

**"KATMA PROTOKOL"
ÇERÇEVESİNDE
NELER YAPILABİLİR?**

İSTANBUL

27 ARALIK 1977

(Yayın No:TOSİAD-T/77.12.52)

Cumhuriyet cad. Dörtler Apt. No. 18/2 Elmadağ - İstanbul, Tel. : 46 24 12

TOSİAD, Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) konusunda özel kesim adına ciddi ve verimli çalışmalar yürüten İktisadi Kalkınma Vakfı (İKV)'na yardımcı olmak amacıyla, yürüttüğü bazı araştırmaları yayınlamaktadır.

A Ç I K L A M A

Bu küçük çalışma 2 bölümden oluşmaktadır:

I. "KATMA PROTOKOL" ÇERÇEVESİNDE NELER YAPILABİLİR?

Bu bölümde, "Katma Protokol" gerçeği ortada olduğuna göre ve Protokol'da herhangi bir değişiklik gerçekleştirilemediği sürece Türkiye ekonomisinin yararına neler yapılabileceği araştırılmaktadır.

II. "KATMA PROTOKOL" ÜZERİNE DEĞİŞİKLİK ÖNERİLERİ

Bu bölümde ise, "Katma Protokol"da değişiklik olanağı bulunması halinde hangi amaçla, hangi maddelerin ne yönde değiştirilmesi gerekeceği konusu üzerine görüş ve öneriler ortaya konulmaktadır.

Bu çalışmada ortaya konulan görüş ve öneriler, konuyla ilgili iktisatçıların değişik çalışmalarındaki bulguların sonuçlarıdır.

İ Ç İ N D E K İ L E R

BÖLÜM I "KATMA PROTOKOL" ÇERÇEVESİNDE NELER YAPILABİLİR

I. Giriş	1
II. AET'ye Karşı Görüşlerin Kaynağı	1
III. Türkiye'nin Sağladığı Avantajların (Preferans Marjlarının) Aşınması	2
Türkiye Neler Yapabilir?	5
IV. Üçüncü Ülkelerle İlişkiler ve Yeni Ticari Avantajlar	6
V. Türk Sanayiinin Himayesi	10
VI. Sonuç	12

EK Tarife Benzeri ve Tarife Dışı Engellerin GATT Tarafından Yapılan Sınıflandırılması	15
---	----

BÖLÜM II KATMA PROTOKOL ÜZERİNE DEĞİŞİKLİK ÖNERİLERİ

Hatalı Kamu Oyu Yaratılması	17
Açık Olmayan Öneriler	18
Türkiye'nin Davranışı	18
Katma Protokol'da Değişiklik İstemlerinin Özeti	19
Madde Bazındaki Değişiklik Önerileri	20

BÖLÜM 1

"KATMA PROTOKOL" ÇERÇEVESİNDE NELER YAPILABİLİR

I. GİRİŞ

Uluslararası ticaret düzeninde esas olan "Gümrük ve Ticaret Genel Anlaşması" (GATT) nın "evrensel sistemi"dir. AET'yi kuran "Roma Anlaşması" ile AET'nin yaptığı diğer anlaşmalar GATT sistemi çerçevesinde gerçekleşmektedir. GATT'ın her bünyesi gibi, AET de, dış ticaretini geliştirmek için GATT hükümlerine uygun başka anlaşmalar yapmak, ticari ilişkiler kurmak hakkına sahiptir.

GATT Anlaşmasına taraf olan Türkiye, kendi rızası ve Ankara Anlaşması ile AET'ye katılmaya karar vermiştir. Bugün, "Türkiye AET hareketinin içinde mi kalmalı, dışında mı olmalı idi?" münakaşasından çok tartışılan "Türkiye'nin kandiği"dır. Aslında Katma Protokolün imzalanmasından çok kısa bir süre sonra, "Türkiye'nin kandiğinden" veya "kandırıldığından" söz edilmeye başlanmıştır.

Her halde, anlaşmaların imza tarihinde taraflar arasında belirli bir menfaat dengesinin mevcudiyetinden söz etmek mümkündür. Türkiye AET'ye girme kararını buna göre vermiştir. Acaba AET'nin dışında kalsa idi Türkiye daha avantajlı mı olurdu?

Genellikle konuya tenkitçi açıdan yaklaşanların üzerinde durduğu, "Katma Protokol'un imzalandığı tarihlerde var olan dengenin, zamanla ortaya çıkan "yıpranmalar" sonucu Türkiye aleyhine döndüğüdür."

II. AET'ye Karşı Görüşlerin Kaynağı

AET'ye karşı görüşler genellikle üç noktada toplanmaktadır:

- 1) Türkiye'nin AET'den sağladığı avantajlar "aşınmıştır."
- 2) AET ilişkileri, "Türk sanayiinin himayesi" olanağını ortadan kaldırmaktadır.
- 3) Katma Protokol Türkiye'nin üçüncü ülkelerle ticari ilişkilerini geliştirmesini engellemektedir. Ankara Anlaşması ve Katma Protokol nedeniyle Türkiye üçüncü ülkelerle ticaretini artırıcı anlaşmalar yapamamaktadır.

Acaba bu konudaki endişeler ne derecede doğrudur? Endişeler gerçeği yansıtıyorsa, olumsuz etkiler ne şekilde giderilebilir?

Şurası muhakkak ki, AET ile özel ilişkiler kurmasa idi, bugün Türkiye ile aynı cins malları üreten Akdeniz Ülkeleri, Türkiye'den daha avantajlı duruma gelmiş olacaktı. Türkiye Akdeniz ülkelerinin teker teker aldıkları bazı özel imkanları sağlayamayacak ve bugünkünden çok daha kötü şartlar içinde ticaretini geliştirme durumunda kalacaktı.

III. Türkiye'nin Sağladığı Avantajların (Preferans Marjlarının) Aşınması

Bu konuyu açıklığa kavuşturabilmek için şu soruların cevaplanması gerekmektedir:

- Türkiye AET'den neler temin etti?
- Temin ettiği avantajların hangileri ne ölçüde yıprandı?
- Dünya ticareti ve bu alandaki AET politikasını değiştirmeye Türkiye'nin gücü yeter mi?
- Yıpranmaya karşı Türkiye ne gibi misilleme yapabilir veya yıpranmanın olumsuz etkilerini nasıl bertaraf edebilir?

AET ile ortaklık Türkiye'ye şu ticari avantajları sağlamıştır:

- a) Türk Sanayi Malları AET ülkelerine gümrüksüz olarak girecektir:
(Tekstilde 3 madde için -55.05, 55.09 ve 58.01 makine halıları takvim öngörülmüştür.)
- b) Türk sanayi ürünleri için tarife dışı engeller (miktar kısıtlamaları) kaldırılacaktır. (Tekstil mamulleri dahil)
- c) Türkiye'yi ilgilendiren tarım ürünleri için özel kolaylık sağlanacaktır.

Buna karşı Türkiye şu yükümlülükler altına girmiştir:

- a) AET'nin Katma Protokol'ün yürürlüğe girdiği tarihte Türkiye'ye uyguladığı "gümrüksüz rejim"i Türkiye AET malları için 12 ve 22 yıllık takvimler sonucu uygulayacaktır.

b)Topluluk üyelerinden yapılacak ithalat için kademeli bir liberasyon uygulaması ile miktar tahditleri tedricen hafifletilecektir.
(Katma Protokol'da en çok % 80 oranında liberasyon öngörülmektedir.)

c)Tarım ürünleri alanında AET'ye özel taviz tanınmamaktadır.

d)Üçüncü ülkelere karşı 12 ve 22 yıllık dönemler sonunda ortak dış tarife uygulanacaktır. (Uzatma olmazsa)

Başlangıçta bu ana hatlarda var sayılan denge nasıl bozuldu? Türkiye'nin avantajları nasıl yıprandı?

1) Avrupa giderek tek bir Serbest Mübadele Bölgesine dönmüştür. (AET-EFTA ülkeleri anlaşmaları sonucu bugün Avrupa'da tek bir pazar kurulmuştur.)

Bunun açık ifadesi şöyledir: AET - EFTA ülkeleri ile mesela, İsviçre ile "serbest mübadele bölgesi anlaşması" yapmıştır. Bu durumda, AET ülkeleri sanayi malları ithalatında Türkiye'den gelen mallarla İsviçre veya Avusturya'dan gelen mallara eşit işlemler uygulamaktadır.

2) AET Gelişme yolundaki Afrika ve Akdeniz ülkelerine özel preferanslar tanıdı.

AET, Akdeniz bölgesindeki ülkelere "ikili anlaşmalarla", eski sömürge ülkelere de "Lomé Anlaşması" (53 ülke) ile tek taraflı olarak çeşitli tavizler tanımıştır. Bu tavizler tabiatıyla Türkiye'nin evvelce sağlamış olduğu tavizleri bir ölçüde yıpratmaktadır. Çok az gelişmiş ve genellikle tropikal ürünler satan ülkeler olan Lomé ülkelerine sağlanan tavizler Türkiye'nin AET'ye ihracatını büyük ölçüde etkilememektedir. Akdeniz ülkelerine sağlanan tavizler ise Türkiye için çok daha önemlidir ve her ülkenin durumu ayrı ayrı ve madde bazında incelenerek avantaj kaybı olan hallerde sözkonusu kaybın telafisi için çok ısrarlı olmalıdır.

Türkiye'nin herhangi bir tarım ürünü için, belki Yunanistan hariç, "en çok imkanlar tanınan bir Akdeniz ülkesi veya üçüncü ülkeye sağlanan avantajlardan, otomatik bir şekilde yararlanabilecek hukuki bir statüye sahip bulunması" istenilebilir.

3) Gelişmekte olan ülkelere genel preferanslar sistemi çerçevesinde "karşılıksız gümrük tavizleri" (onlardan taviz almadan tavizler) verildi.

Bu konuda tenkitler şu noktadan hareket edilerek yapılmaktadır:

Türkiye AET'den bazı tavizler aldı ama buna karşılık Ankara Anlaşması ve Katma Protokol ile bir sıra karşılık tavizler verdi. Halbuki şimdi AET "Genel preferans" sistemi içinde bütün gelişme yolundaki ülkelere karşılıksız taviz veriyor. Türkiye'de AET'yle özel anlaşma yapmadan hiç taviz vermeden "Genel Preferanslar Sistemi" içinde AET'den büyük tavizler sağlayacaktı. Burada gözden kaçan noktalar şunlardır:

Bir defa, genel preferanslar sistemi "geçicidir". Şimdiki halde, 10 yıl için uygulanmaktadır. Halbuki Türkiye'nin sağladığı avantajlar hem genel ve hem de süresizdir. Genel Preferans Sisteminin 10 yılın ötesinde uzatılması çok muhtemeldir. Ancak bu uzatma bütün ülkeler ve bütün maddeler için aynı olmayacaktır. İkinci olarak, Genel Preferanslar Sisteminin hiçbir ahdi bağı yoktur. AET istediği maddeleri sisteme koymaktadır. Sistem'den yararlanma, ancak bir madde için sağlanan kontenjanların belirli bir kısmı için mümkündür.

Ayrıca ihrac kapasitesi yüksek bazı gelişmekte olan ülkelerin tarife kontenjanları normal kota'nın da altında tutulmaktadır.

Nihayet, Genel Preferans Sistemi sadece tarife alanında uygulanmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerin en önemli ihrac maddeleri olan tekstil sektöründe başka uluslararası anlaşmalar (Çok Taraflı Tekstil Anlaşması) uyarınca miktar tahditleri söz konusudur. Türkiye'ye karşı miktar kısıtlamaları kaldırılmıştır.

AET şimdi preferans uygulaması için yeni bir model geliştirmektedir. Gelişmekte olan ülkeler sanayileşme derecelerine göre gruplandırılmaktadır. Bundan sonra preferanslar bu grupların özellikleri dikkate alınarak süre ve miktar yönünden kademeli biçimde dağıtılacaktır.

Türkiye-AET ilişkilerini "Genel Preferanslar Sistemi" çerçevesinde yürütse idi, tarife ve tarife dışı engeller alanında bugün sağladığı avantajlardan çok önemli bir kısmına sahip olamayacağı kesinlikle söylenebilirdi.

Madde bazında bir inceleme yapıldığında AET'nin Genel Preferanslar uygulamasının Türkiye'nin Avantajlarını büyük ölçüde yıpratmadığı görülecektir.

4) Çok Taraflı Ticaret Müzakereleri

1973 yılında dünya ticaretinde başlıca yer tutan 100 kadar ülke aralarında çok taraflı ticaret müzakerelerine girişmişlerdir. 1978 yılı içinde neticelendirilmesi beklenen bu müzakereler sonucu bütün gelişmiş ülkeler gümrük duvarlarını bir miktar indirecekler, gümrük dışı alanlardaki korunmalarını bir başka deyimle tarife dışı engellerini azaltacaklardır. Tabiatıyla AET'de aynı şeyi yapmak zorundadır.

Gelişmiş ülkelerin gerek birbirlerine yapacakları genel indirimler, gerek gelişmekte olan ülkelere tanıyacakları özel indirimler tabiatıyla Türkiye'nin AET'den sağladığı ticari avantajları bir miktar yıpratacaktır. Çok Taraflı Ticaret Müzakereleri, ayrıca, gelişme yolundaki ülkelerin genel preferansları sistemi içinde sağladıkları bazı avantajların da yıpranması sonucunu verecektir.

Türkiye, Çok Taraflı Ticaret Müzakerelerinde bir yandan AET'den evvelce sağladığı avantajların aşınmamasına, öte yandan diğer gelişmiş ülkelere azami menfaat elde edilmesine çaba sarfetmektedir. Ama unutulmamalıdır ki, Türkiye genel sonucu etkileyecek bir ticaret gücüne sahip değildir. Bu durumda Çok Taraflı Ticaret Müzakerelerinin sonuçlarına en iyi, ülke yararına en uygun şekilde adapte olmak zorunluluğu vardır.

Dünya ticaret politikasındaki gelişmeler üzerinde, Türkiye, dış ticaret hacminin nisbi küçüklüğü nedeniyle çok az etkili olabilmekte ve dünyanın başlıca ticari ülkeleri veya ülkeler toplulukları genel olarak kendi çıkarları yönünde hareket etmektedirler. Ancak, dünyada en büyük ticaret hacmi olan AET'nin bile tam bir serbestiye sahip olduğu söylenemez. AET dahili bazı siyasi ve kendi dışındaki iktisadi ve ticari gelişmelerin mutlak etkisi altındadır. AET'nin yaptığı, bu gelişmelere karşı AET menfaatlerine en iyi yönü vermekten ibarettir.

Türkiye de birkaç büyük ticari güç dışındaki diğer tüm ülkeler gibi gelişmeleri etkileyemediği cihetle gelişmelere ve yeni şartlara uymak amacıyla dinamik bir dış ticaret politikası yürütmek zorundadır.

Türkiye Neler Yapabilir?

Böyle bir dış ticaret politikasının uygulanmasında ayrı bir konu olan dahilde yürütülecek uygulamaları bir tarafa bırakarak dışa dönük politikalar ve bunların gerçekleştirilme imkanları üzerinde kısaca duralım.

IV. Üçüncü Ülkelerle İlişkiler ve Yeni Ticari Avantajlar

Türkiye sadece AET pazarına mal satarak yaşayamaz. Türkiye'de her ülke gibi pazarlarını geliştirmek zorunluluğundadır. "Hangi pazarlarda", hangi "özel hukuki düzenlemeler" yapmak Türkiye'ye yeni avantajlar, yeni ihracat imkanları sağlayacaktır.

Türkiye'de yanlış bir inançla, Katma Protokol'un üçüncü Ülkelerle Serbest Mübadele Bölgesi veya tercihli ticaret anlaşması yapma imkanını ortadan kaldırdığı ileri sürülmektedir. Ve hatta daha da ileri gidilerek Türkiye'nin herhangi bir ülke ile yaptığı bir anlaşmayla tanıdığı taviz oranının, AET Ülkelerine daha önce tanınmış taviz oranına ekleneceği varsayılmaktadır.

Bunlar yanlış bilgiye dayanan inanışlardır. Esas olan GATT Anlaşmasıdır. GATT Anlaşması evrensel düzeni getirmiştir. AET anlaşmaları da GATT'ın içindedir. Katma Protokol GATT'ın 24'üncü maddesine uygun bir anlaşmadır.

GATT'ın 24'üncü maddesi Serbest Mübadele Bölgesi anlaşmalarına da müsaade etmektedir. Bu anlaşmaları yapabilmek mümkündür. Ancak, tabiatıyla bu gibi anlaşmalarla gelişmiş ülkelere AET'den daha fazla taviz tanınamaz. Bu da normaldir.

1. Avusturya, İsviçre, İsveç, Norveç, Finlandiya, Portekiz ve İzlanda'dan müteşekkil EFTA Ülkeleri pazarları.

AET bu ülkelerle Serbest Mübadele Bölgesi anlaşmaları yapmıştır ve Türkiye'ye kıyasla çeşitli avantajlar elde etmiştir. Buna karşılık, Türkiye'nin de 1973'den bu yana AET'nin Serbest Mübadele Bölgesi anlaşmaları yaptığı bu ülkelere hemen yaklaşması, "Sizlere AET'ye verdiğimiz tavizleri aynen veriyoruz ama buna karşı sizden de AET Ülkelerine tanıdığınız tavizleri ve hatta AET'ye verdiklerinizin ötesinde bazı tavizleri talep ediyoruz" diye pazarlığa oturması gerekmektedir. Bu Türkiye için bir menfaat kaybı yaratmaz. Tam tersine yapılmaması Türkiye'nin aleyhine durumlar ortaya çıkarmaktadır. Örneğin: AET ülkelerinde 100 liraya, İsviçre'de 90 liraya satılan malın gümrük oranlarındaki farklılık nedeniyle ithalinde birincisinin maliyeti 170, ikincisinin ise 180 lira olmakta, Türkiye'nin ithalatı bu nedenle AET Ülkelerine kaymaktadır.

Bu ülkeler özellikle Türk tarım ürünleri açısından büyük ve değerli pazarlardır. AET'nin tarım ürünleri konusunda iki "belalı" üyesi mevcuttur. İtalya ve Fransa... Bu iki ülke tehdit ile kendi kalitesiz ve pahalı ürünlerini satmak için AET pazarını Türkiye gibi ülkelere kapatmaktadır. Bu durum yukarıda adı geçen EFTA ülkeleri için söz konusu değildir. Türkiye "Serbest Mübadele Bölgesi" anlaşmalarıyla sağlayacağı avantajlarla bu ülkelere geniş ölçüde tarım ürünü satabilir. Esasen, bu tür müzakerelere Türkiye, Genel Preferans Sistemi ile aldıklarının ötesinde avantaj elde etmek amacıyla oturacak ve çok muhtemelen özellikle tarım alanında AET'ye nazaran ilave avantajlar sağlayabilecektir. Böyle bir anlaşma'nın işgücü ve mali ilişkiler alanında da özel imkanlar sağlayabileceği gözden uzak tutulmamalıdır.

Fakat, Türkiye'de ihracatın gelişmesiyle sorumlu başlıca idari merci olan Ticaret Bakanlığı "Serbest Mübadele Bölgesi" anlaşmalarına karşıdır. Bu Bakanlığın görüşü şudur: "Türkiye zaten AET'ye açıldı perişan oldu, bir de AET dışındaki başka sanayileşmiş ülkelere mi açılsın."

AET'nin sonsuz olan arz gücü karşısında, ithalatımızın büyük çoğunlukla ve hızla AET'ye kaymakta olması bu görüşün yanlışlığını açıkca ortaya koymaktadır. Burada gözden kaçan şudur: "Serbest Mübadele Bölgesi" anlaşması iç pazarı hemen ve kayıtsız şartsız bir ülkeye açmaz. Türkiye'nin elinde birçok koruma aracı vardır. Sonra açılmada da bir sınır sözkonusudur. Ne ölçüde açılacaktır. AET'ye açıldığından daha fazla açılmadıkça ne fark edecektir? Gerektiğinde çok çeşitli koruma tedbirlerine başvurulmayacak mıdır?

Türkiye'nin sözkonusu "Serbest Mübadele Bölgesi" anlaşmaları karşısındaki durumu, Türkiye ile aynı tarım ürünlerini üreten ülkelerin (Yunanistan ve İspanya) AET'ye tam üyelikleri ile daha da güçleştirecektir. Gerçekten, bu iki ülke AET'ye üye olduklarında AET dışındaki diğer Avrupa ülkeleri pazarlarında özel imkanlara kavuşacaklardır. Hatta, İspanya AET'ye girişi beklemeden EFTA ile Serbest Mübadele Bölgesi anlaşması müzakerelerine başlamıştır. İspanya'nın amacı AET'ye tam üyeliğe kadar geçecek zaman içinde avantaj kaybını telafi etmektir. İspanya'yı yakın zamanda Yunanistan'ın da izlemesi mümkündür. Görülüyor ki Türkiye'nin rakibi ülkeler belki sadece bir kaç yıl daha devam edecek avantajsız durumlarını dahi telafi etmek çabasındadırlar. Bu durumda Türkiye de dengeyi korumak için benzer anlaşmalar yapmalıdır. Örneğin, Avusturya'nın AET ile tercihli ticaret anlaşması yapması karşısında Türkiye'nin "üzüntü ve teessüflerini" belirtmesi, ülkemize hiçbir kazanç sağlamaz. Yapılacak

olan, Türkiye'nin de hemen Avusturya'ya yaklaşması ve AET'nin Serbest Mübadele Bölgesi anlaşmasıyla sağladığı avantajı yıpratmak veya dengeleyecek bir anlaşma yapmasıdır.

Türkiye bu konuda başlangıçtan beri hareketsiz kalmıştır. Bu tür anlaşmalar yapılmaya başlandığında Türkiye de dengeyi korumak amacıyla benzer anlaşmalara yönelseydi bugünkü olumsuz durum belirli bir ölçüde bertaraf edilebilirdi.

Burada unutulmaması gereken bir nokta şudur: AET ülkelerinin kendi menfaatleri açısından üçüncü ülkelerle yaptıkları anlaşmalardan yakınmanın geçerliliği yoktur. AET ülkeleri dış ticaret politikalarını yürütürken Türkiye'nin tüm menfaatlerini düşünerek hareket etmek gibi bir zorunluluk altında değildir. Her ülke veya ülkeler topluluğu bazı uluslararası kararlar alırken kendi çıkarlarını gözetir. Türkiye-AET Anlaşması aktedilirken Yunanistan'ın fikri sorulsaydı her halde olumlu cevap alınmazdı. AET'nin bu gibi anlaşmaları karşısında Türkiye'nin yapacağı, gelişmeleri izleyerek her durumda ülke yararına uygun esnek bir dış ticaret politikası saptamak ve bunu gerçekleştirmeye çalışmak olmalıdır. Bu tamamen Türkiye'nin sorumluluğu altında ve kendi inisiyatifi ile telafi edebileceği bir husustur.

- Gelişmekte olan ülkelerin pazarları

Türkiye gelişmekte olan ülkelerin kendi aralarında ticareti geliştirmeleri amacıyla aktedilmiş "Gelişmekte Olan Ülkeler Arası Ticaret Protokolüyle" sağlanan imkanlarla da yeni avantajlar sağlayabilir ve bunları maksimize edebilir. Gerçekten Türkiye AET'ye tam üye oluncaya kadar gelişmekte olan ülkelere AET'yi aşan ölçüde tavizler verebilir. Tabii karşılığını almak şartıyla.

Unutulmamalıdır ki, AET'ye tam üyelik halinde, AET'nin o zamana kadar yaptığı anlaşmalar ve verdiği preferanslar nedeniyle esasen Türkiye gelişmekte olan ülkelere bu tavizleri otomatik olarak belli yeni bir takvim çerçevesinde verme durumunda kalacaktır. O halde, Türkiye tam üyelikten önce bu aleti akıllı bir biçimde kullanarak şimdiden gelişmekte olan ülkelerle taviz alışverişi suretiyle yeni pazarlar sağlayabilir.

Türkiye'nin AET ülkelerine yapacağı indirim esaslı Katma Protokol'da açıklıkla belirlenmiştir. Bu esas, Türkiye'nin belli bir tarihte uyguladığı fiili gümrük hadleridir. Örneğin Türkiye Gelişmekte Olan Ülkeler Arası Protokol dışında, gelişmekte olan bir ülke ile mesela Mısır ile bir tercihli ticaret anlaşması yapar ve bu anlaşma GATT

tarafından onaylanırsa bu GATT çerçevesinde yapılmış ve Katma Protokole benzer bir başka anlaşma sayılır. AET'de GATT'a dahildir. AET Türkiye'nin Mısır'la yaptığı anlaşmanın oylamasına GATT üyesi olarak katılacaktır ve anlaşmanın GATT tarafından 2/3 çoğunlukla onaylanması halinde GATT üyesi olarak AET üyeleri bu karara uymak zorundadırlar. AET'nin Türkiye'nin ekonomik kalkınmasına yardımcı olacak bir anlaşmaya, bu anlaşma Türkiye ile diğer bir gelişmekte olan ülke arasında yapıldığı takdirde itiraz etmesi bugünkü uluslararası düzeyde fiilen mümkün değildir. Kaldı ki böyle bir itiraz ancak diğer ülkeye AET'yi aşan ölçüde taviz verildiği hallerde teorik olarak mümkündür. Tavizlerin AET ile aynı ölçüde kalması halinde AET Katma Protokol'e dayanarak hukuki bir itiraz ileri süremez.

Türkiye bugüne kadar hep ters iddialarla ortaya çıkmış, AET üyelerinde olmayan bir yetkiyi onlara izafe ederek, tercihli ticaret anlaşması yapma hakkını Katma Protokol ile kayıp ettiğini ileri sürmüştür.^{1/} Halbuki bundan önceki bir örnek olayda AET'nin soruna olumlu biçimde baktığı açıkça görülmüştür.

Burada bir şeyi vurgulamakta yarar vardır. Tercihli ticaret anlaşması için GATT'ın izini gerekir. Fakat "Serbest Mübadele Bölgesi" anlaşması için GATT'dan izin alma gereği yoktur.^{2/}

^{1/} Bu yanlış inanış ve bilgiye dayalı olarak Ortaklık Mercilerinde Katma Protokol yüzünden tercihli ticaret anlaşması yapma hakkını Türkiye'nin kaybettiği tarafımızdan ifade edilmiş, bu beyanat AET ilgililerince hayretle karşılanmıştır.

^{2/} Bir yanlış inanış da Türkiye'nin AET ile olan ilişkileri nedeniyle İran ile "Serbest Mübadele Bölgesi" anlaşması yapamadığıdır. Türkiye bu tip bir anlaşma yapmak istemektedir. Ancak bu anlaşmanın gerçekleşmesi halinde, İran, petrolünü iç piyasada uyguladığı fiyat üzerinden Türkiye'ye satma durumunda olacağından anlaşmadan kaçabilir. Mamefi, petrolü dışarda bırakacak bir Serbest Mübadele Bölgesi anlaşmasının iki taraf içinde istenmesi mümkündür. Bu nedenle Türkiye'nin ne GATT üyesi olması ve ne de AET ile özel anlaşması olan bir ülke stratejisine sahip bir ülke bulunması, İran'la bir Serbest Mübadele Bölgesi anlaşması yapılmasına mani değildir.

Buraya kadarki tartışmalarda hep gümrük tavizlerinin yıpranması üzerinde durulmuştur. Acaba "Tarife Dışı Engeller" -miktar kısıtlamaları- konusunda Türkiye'nin avantajları yıpranmış mıdır? Belki belli bir ölçüde yıpranmadan söz edilebilir. Ama bu suali başka türlü ortaya koymak doğru olacaktır. Türkiye AET pazarında miktar kısıtlamaları alanında üçüncü ülkelere nazaran halen avantajlara sahip midir? Bu suale hiç kuşkusuz evet cevabı verilebilir. Özellikle tekstil sektöründe Türkiye'nin sahip olduğu avantajın nisbi önemi çok büyüktür ve devam etmektedir. Unutulmamalıdır ki, bugünün dünyasında gümrük himayesi giderek ortadan kalkmaktadır. Gümrük geliri yerini iç vergilere, gümrük himayesi yerini kontenjan sınırlamalarına bırakmaktadır.

V. Türk Sanayiinin Himayesi

Türk sanayiinin himayesi konusunda mevcut imkanlar iki grupta toplanabilir. Türkiye'nin AET ile anlaşmalarının sağladığı imkanlar ve Türkiye'nin tek taraflı olarak uygulayabileceği politika ve imkanlar.

1. AET ile anlaşması Türkiye'nin ithalatta uygulayacağı liberasyonun azami hududunu % 80 olarak kabul etmek suretiyle Türkiye'ye bir koruma imkanı sağlamış ve bu imkan dışında özel koruma hükümlerini de bünyesinde getirmiştir. Bu hükümler Katma Protokol'ün 12'nci ve 60'ncı maddeleriyle, Tamamlayıcı Protokolde yer almıştır.

Bu hükümlere göre Türkiye geçiş döneminde koruma listesine (22 yıllık tavime bağlı) % 10 oranında malı aktarmaya yetkili kılınmıştır. Bu imkan 1967 baz ithalatının % 10'u oranında olduğundan küçümsenmeyecek bir nisbettir ve bilinçli kullanıldığında çok tesirli bir koruma imkanı sağlar. Anlaşmanın 60'ncı maddesinin koruma imkanı ise, kullanılabilecek tesirli bir korunma hükmüdür. (% 10 oranını mutlak rakam olarak değil, oran içine giren madde sayısı açısından değerlendirmek gerekir.)

Türkiye 1976 yılında ithalatının % 67'sini liberasyon listesinden gerçekleştirmiştir. 1970'den beri ithalatın yarısı (% 49) ya gümrüksüz ya da % 1 oranında bir gümrük uygulanarak yapılmıştır. Burada sorun, "kurulu sanayiın liberasyondan şikayetçi olması" değildir.

Acaba liberasyon uygulaması sanayi stratejisini ne ölçüde saptırmaktadır. Bugüne kadar sapma uygulamadaki bilinçsizlikten kaynaklanmıştır. Yoksa AET anlaşmalarının uygulayıcıların elini kolunu bağladığını iddia etmek pek gülünçtür.

2. Türkiye'nin tek taraflı olarak uygulayabileceği politikalarla sanayiini veya diğer üretim dallarını himaye etme imkanları bugünden birer birer sayılamayacak kadar fazladır. Bunların teferruatına inilmeden başlıklar olarak değinmek mevcut imkanların güç ve çeşitlerini göstermek bakımından yararlıdır:

- a) Döviz Kuru Politikası: İthalatçıya yabancı malın maliyeti uygulanan döviz kuru ve ithal vergi ve resimleriyle ortaya çıktığından, % 100 ithal vergi ve resmine tabi olan bir malın sıfır ithalat vergisiyle ithal edilmesi halinde ortaya çıkacak ithal malı ucuzluğunun, döviz kurunun bir misli artırılarak telafi edilebileceği düşünüldüğünde önemi hemen ortaya çıkar. Böyle bir politikanın Türk ihracat mallarına kazandıracak rekabet gücü de yeni tedbirlere (vergi iadesi vs.) nazaran çok daha tesirli olacaktır. Dış ticaretimizin geleceği düşünülürken bu imkan herhalde daima hatırdan tutulmak icabeder. Gerçekten ticaret dengesini sağlamakta güçlük çeken tüm ülkelerin bütün diğer yolların yanında en çok bu çareye başvurdukları bilinmektedir.
- b) Bugünkü Gider Vergileri sisteminden Katma Değer Vergisi sistemine dönüşmek de ülkemiz üretiminin korunmasında ihmal edilmeyecek bir imkandır. Bugün eş etkili bir vergi olmadığı AET tarafından kabul edilen ithalde alınan istihsal vergisinin matrahına gümrük ve eş etkili vergi resimlerinin dahil olması nedeniyle ortaya çıkan terslik nedeniyle AET'ye taahhüt etmediğimiz bir vergi indirimi yapma durumumuzdan, Katma Değer Vergisi sistemine geçilerek hemen kurtulmak imkanı vardır. Kaldı ki bu sistemde bir vergileme, ithal mallarının tüketiciye kadar varan ticaret süresinde yerli mala nazaran bir kademe fazla vergileme getirmesi nedeniyle himaye fonksiyonu icra etmektedir. Bu hususun iyi anlaşılması için ithal mallarından önce ithalatta sonra da ithalatçıdan toptancı ve ondan perakendeciye ve nihayet tüketiciye intikal ederken 4 kademe Katma Değer Vergisi tahsil edildiği halde yerli üretimde 3 kademe vergi alınacaktır. Bunun yanı sıra üretim girdilerine sağlanacak istisna ve bağışıklıklarla üreticiye rekabet gücü sağlanmaktadır. Bu nedenlerle gümrük birliğini tesis eden AET ülkeleri bu sisteme dönüşmüşler ve sistemde harmonizasyon sağlamak yeni bir ekonomik entegrasyon süreci olarak kabul edilmiştir. Almanya % 11 Katma Değer Vergisi uygularken Fransa'nın vergi nisbetinin gümrük birliğinin fiilen teşekkül ettiği yılda % 27 olarak kabul edilmesi ve bir takvim dairesinde ortak Katma Değer Vergisi nisbetine ulaşılmasının kabul edilmesi, AET'yi teşkil eden ülkeler arasında güç farkının giderilmesi gayesine dönüşmüştür. Türkiye de, geçiş dönemi devresinde Katma Değer Vergisi sistemine geçerek ve gümrük birliğinin teşekkül edeceği 1985 yılında Ortak Katma Değer Vergisi nisbetine bir takvim içerisinde ulaşması kabul edilerek sanayiini koruma yönünden büyük imkana sahip olacaktır. Bu husus tam üyelik müzakereleri süresinde ele alınarak halledilecektir. Bugün için gider vergileri sisteminden Katma Değer Vergisi sistemine dönüşülmesi kafi bir tedbir olacaktır.

- c) Bugün ülkemizde uygulanan dış ticaret rejimi kısıtlamaları olarak yalnızca miktar tahditleri kullanılmaktadır. Halbuki tarife dışı engeller olarak isimlendirilen bu alanda yapılacak çok şey mevcuttur. Bunun teferruatına inmemek için GATT tarafından tespit edilen ve çeşitli ülkelerde baş vurulan tarife dışı engelin listesi ekte verilmektedir. Bu liste tahditi olmayıp bugün için bulunmuş kısıtlamalardır. Sanayiini himaye etmek isteyen bir ülke daha başka tedbirler de düşünüp uygulayabilir, yeterki bu bilince ulaşsın ve gerek işadamları ve gerekse kamu sektörü olarak bu konuda bilgili uzmanlar yetiştirme ve istihdam edebilme zarureatine ulaşılabilsin.

VI. Sonuç

AET ilişkileri tek başına ne Türk ekonomisini batırır ve ne de tek başına Türk ekonomisinin gelişmesini sağlar.

Bu anlaşmalar Türkiye'ye bir takım imkanlar verir, buna karşı Türkiye'yi bir takım yükümlülükler altına sokar.

Uluslararası ilişkilerde tarafların amacı menfaat maksimizasyonudur. (Nasıl ki ticarete amaç kâr maksimizasyonu ise...) Taraflar menfaat maksimizasyonu için çaba gösterirler. Denge noktasında anlaşma olur. Fakat çekişme hiçbir zaman sona ermez. Devam eder. Çünkü menfaat maksimizasyonu statik değil dinamik bir düzeyde sağlanabilir. Gelişmeler dengeyi bozar. Yeni düzenlemeler sonunda gene denge kurulur. Bir süre sonra denge gene bozulur sonra tekrar bulunur. Bu her ikili ilişkide olduğu gibi ortaklığın da tabiatı icabıdır.

Ortak Pazar da hem bir ortaklıktır, hem bir devamlı müzakere sürecidir. Bırakınız Türkiye ile AET arasındaki ilişkileri, AET ülkeleri de kendi aralarında devamlı bir menfaat çekişmesi içindedirler. Bir üye ülkenin çeşitli kayıpları, sağladığı başka avantajlarla telafi edilmektedir. Diyalogun ve dengenin iki tarafın da lehine olacağı kuşkusuzdur. Mühim olan diyalogun kopmamasıdır.

Türkiye-AET ilişkilerinde Türkiye önemli kayıplara uğramıştır. Bu kayıpların bir kısmı "Katma Protokol"deki aksaklıktan önemli bir kısmı da Türkiye'nin devamlı hatalarından ortaya çıkmaktadır. Ancak, politik amaçlarla Katma Protokol'ü Türkiye'nin dış ilişkilerinde ve iç ekonomik ve mali politika uygulamalarında işlenen ve işlenmekte olan birçok hatanın müsebbibi haline getirmek Türkiye'ye herhangi bir menfaat sağlamayacaktır. Türkiye'nin dış ticaretinin ve ekonomik güçlüklerinin bugünkü durumunun tek suçlusu acaba gerçekten "Katma Protokol" mudur?

AET ülkeleri bile Roma Andlaşmasını çok kere bir yana itebilmiştir. Mesela, İtalya-Fransa arasında "şarap harbi" çıkmış, Roma Andlaşması ihlal edilmiş ancak sonradan tekrar anlaşmaya varılmıştır.

AET ile anlaşmamızda bir fesih maddesi yoktur. Çünkü taraflar serbest iradelerini kullanarak uzun vadeli bir hedef gütmektedirler. Türkiye bakımından, her şeyden önce AET ortaklığının Türk ekonomik kalkınmasına yardımcı olacağı varsayılmıştır. Bu alanda Türk çıkarlarının olumsuz yönde etkilendiği, AET ile anlaşmanın Türk kalkınmasını baltaladığı gözlenecek olursa Türkiye'nin AET ile ilişkilerini başka bir temele oturtmak üzere Ortaklık Anlaşmasını (fesih maddesi olmamasına rağmen) ortadan kaldıramaması hali düşünülemez. Roma Andlaşmasında da fesih maddesi yoktur. Ancak bu, mesela bir İtalya'nın bir İngiltere'nin bir gün Topluluktan çekilmesine mani değildir. Demek ki Ortaklık Anlaşmasının kesin bir hukuki bağlayıcılığı olmadığı gibi uygulanmaması halinde müeyyide tatbik edecek otorite de mevcut değildir. Ankara Anlaşmasından, Katma Protokol'dan şikayetçi olanlar sadece Türkler değildir. Bu anlaşmalarda bazı maddelerde AET ülkeleri de "atlatıldıklarına" inanmaktadırlar. Örneğin: "İşçinin serbest dolaşımı konusunda Türklere karşı verilen taviz" AET ülkelerinin en büyük korkusudur. Belki bu yükümlülüklerini yerine getirmeyeceklerdir. Ve kimse de onları bu konuda anlaşmaya uymaya zorlayamayacaklardır.

Türkiye'nin de böyle belli konularda ülke yararına olmadığına inandığı hükümleri uygulamama imkanı vardır. Türkiye mevcut anlaşmalarla "egemenliğini" kaybetmemiştir. Kaybettim diye elini kolunu bağlayıp oturuyor ve ülke yararına olmayan ilişkilerin süratle gelişmesine seyirci kalıyorsa veya kalıncaksa tabiatıyla bunun suçlusu Katma Protokol olmayacak Türkiye'nin konuya ilgisiz ve bilgisiz yaklaşımı Türkiye'ye en büyük güçlüğü çıkaracaktır.

Bugün için sorulacak başlıca soru, Ankara Anlaşması ve Katma Protokol'le ilgili belgelerin Türkiye'ye maliyetinin, Türkiye'nin sağladığı avantajlardan fazla olup olmadığıdır. İyi niyetle, politik ön yargılardan arınmış olarak, gösterilen tüm çabalara rağmen ülke için zararlı olacağı kanısına varılırsa Türkiye'nin AET politikasında tabiatıyla temelden değişiklik yapılacaktır. Ancak bugünkü koşullarda yarar/zarar muhasebesinin böyle bir değişikliği gerektirdiğini ileri sürmek imkansız gözükmektedir. Anlaşmanın Türkiye'ye sağladığı menfaatlerin tamamen ortadan kalkması halinde ise sadece yükümlülükleri üstlenmenin bir anlamı tabiatıyla yoktur.

Bu durumda her zaman doğru bir menfaat muhasebesi yapmak, değişimlere kolaylıkla ayak uydurmak ve her ilişkide olduğu gibi Türkiye-AET ilişkilerinin de devamlı bir mücadele olduğunu hatırlamak ve yılmadan, gücünmeden ve küsmeden daima rasyonel bir düşünüş ve davranış içinde olmak Türkiye'nin dış ekonomik ilişkilerinde başarı çizgisini yukarı çıkaracaktır.

EK

Tarife Benzeri ve Tarife Dışı Engellerin GATT
Tarafından Yapılan Sınıflandırılması:

a) Devletin Ticarete Katılması

Devlet Yardımı,
Devlet Alımları,
Devlet Ticareti,
Tekel imtiyazı tanınmış özel şirketler ve kooperatifler
dahil Devlet Tekeli,

b) İthalatta Uygulanan Gümrük ve İdari Formaliteler

Telafi Edici Vergiler,
Antidamping Vergisi,
Değerlendirme ve Vergi Tespitine İlişkin Sorunlar,
Nomanklatürün ahenkleştirilmesi ve İzahı Notlar,
Konsolosluk Formaliteleri,
Menşe Şahadetnamesi,
(Gelişi güzel)sınıflandırmalar,
Eşantyonlar,
İade Edilen Mallarda Vergi İadesi ve Reeksportasyon,
Belgeler,

c) Yerli Malı ve İthal Mallarına İlişkin Konular

Sınai Normlar,
Sağlık ve Güvenlik Normları,
Ağırlık ve ölçü,
Ceza Normları,
Mal Terkibi,
Etiketleme ve "Conditionnement" Kaideleri,
İşleme Normları,
Marka Kaideleri,
Ambalaja İlişkin Kaideler,

d) İthalat ve İhracata İlişkin Özel Sınırlamaları

Miktar Kısıtlamaları,
Yasaklamalar,
Kambiyo Kontrolü,
İkili Anlaşmalardan Doğan Ayırıcı Muameleler,
Malı veren (fournisseur) Konusunda Ayırıcı Muamele,
İhracat Kısıtlamaları,
Asgari ve Azami Fiyat ve Fiyat Kontrolü,
Tarife Kontenjanları,

e) Fiyat Mekanizmasına Müdahale Suretiyle İthalat ve İhracat Sınırlamaları

İthalatta Ön Depozito
Ek Vergiler, Liman ve İstatistik Rüsumları,
Tekel Vergileri, Devlet Tarafından Kontrol Edilen
Sigorta Tarifeleri,
Filmler üzerinden Alınan Vergiler, Kullanma Vergisi,
Kredi Konusunda Ayırıcı Kısıtlamalar,
Konsolosluk Harçları,
Damga Resmi,
Çeşitli Prelevmanlar,
Hudutta Vergi Ayarlamaları,

f) Diğer İthalat Sınırlamaları

Reklam ve Ulaştırma Kısıtlamaları,
Sinema, TV'de Uygulanan Reklam Kısıtlamaları,
Bir Malda Bulundurulması Gerekli Yerli Mal Oranı,
Kısıtlayıcı Ticaret Uygulamaları,

g) İç Vergilemeler

Kurumlar Vergisi Uygulamaları,
Gelir Vergisi Uygulamaları,
Satış Vergilerinde Yerli Mal Yabancı Mal Farklılaştırmaları,
Nakliyat ve Vergilerinde Farklı Tarifeler Uygulanması,
Lüks Vergiler İhdas ve Uygulamaları.

BÖLÜM II

KATMA PROTOKOL ÜZERİNE DEĞİŞİKLİK ÖNERİLERİ

Hatalı Kamu Oyu Yaratılması

Türkiye-AET sorunları dar açıdan ele alınınca çözüm için öneriler de tabii ki sorunlara yaklaşıma paralel kısırlıkta kalmaktadır. Çok sözü edilen yuvarlak öneriler vardır:

- "- AET bizi sömürüyor. AET'den çıkalım. AET üyeleri ile ikili ticaret anlaşmaları yaparız.
- Türkiye'nin AET'ye karşı yükümlülüklerinden caymasına imkan verecek esnekliğin tanınmasını sağlayalım.
- 12 yıllık listeler yanlış tesbit edildi. Bu listelerdeki malları 22 yıllık listelere aktaralım."

şeklindeki öneriler bunların başta gelenleridir.

AET'de kalmak veya AET'den çıkmak ayrı bir konudur. Fakat Türkiye AET'de kalmak ve AET bütünleşmesi içinde ekonomik kalkınmasını hızlandırmak tercihini yapmış ise, bu önerilerin hiç biri uzun vadeli, kesin ve etkin tedbirleri içermemektedir.

Türkiye, AET tercihini Ankara Anlaşması ile yapmıştır. AET'nin esası "gümrük birliği"dir. AET anlaşması karşılıklı haklar yanında yükümlülükler getirmektedir. Gümrük birliğinden çıkıp, AET içinde kalmak bahis konusu olamayacağı gibi; yükümlülükleri de tek taraflı değiştirerek veya esnek kılarak hak talep etmek imkansızdır. Türkiye, AET içinde kalmaya arzüludur. Fakat Türkiye herşeyden önce bir sanayi ülkesi olmaya, tarımını geliştirmeye de arzüludur. Türkiye Katma Protokol ile bir takım yükümlülükler altına girdikten hemen sonra Katma Protokol'un olumsuz etkilerinden söz edilmeye başlanmıştır. "Katma Protokol ile üstlendiği sorumluluklar, Türkiye'nin hızlı sanayileşme, tarımını geliştirme arzusu ile çelişmektedir."

Acaba, "Türkiye, hızlı sanayileşme ve tarımda gelişme arzusu ve programlarından fedakârlık etmeden" AET üyeleriyle ilişkisini nasıl sürdürebilir?

Açık Olmayan Öneriler

Resmi sözcüler, konuyla ilgili tartışmalarda fikir ortaya koyma durumunda olanlar ve hatta hazırlanan komisyon raporları "neyin, nasıl yapılması" gerektiğine bir türlü değinmemektedirler.

"- AET ile ilişkilerimiz Türkiye'nin çıkarları doğrultusunda en kısa sürede düzenlenmelidir.

- Katma Protokol mevcut haliyle sanayileşme ve kalkınma politikamızla bağdaşmıyor.

- AET ile anlaşmalarımızda açık ve devamlı bir yapıya ve tarafların gelişme düzeyi ile orantılı bir dengeye kavuşulabilmesi için köklü değişikliklere gerek vardır."

Bunlar iç kamu oyunda güzel yankılar yapan cazip ve etkin sözlerdir. Türkiye'nin politikası ne olmalıdır? Anlaşmalarda hangi değişiklikler istenmektedir?

Yurt içindeki tartışmalarda "Türkiye'nin isteklerinin belirsizliğinden" bolca şikayet edilmektedir. AET yetkilileri "Türkiye'nin ne istediği belli değil" derken hiç bir Hükümet yetkilisi "Hükümet görüşü olarak istekleri açıklıkla ortaya koyamamaktadır."

AET ile ilişkilerin olumsuz gelişmesinde Türkiye açıklıkla suçlanmasa bile "Türkiye'nin ne istediğinin belli olmaması" AET yanının savunma nedenini teşkil etmektedir.

Türkiye'nin Davranışı

1975 yılı ve 1976 yılı programlarının AET bölümlerinde, Ticaret Bakanlığı ve Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı teknisyenlerinin hazırladıkları AET raporlarında belli bir politika 4 temel istek üzerinde ortaya çıkmıştır.

Ancak, Dışişleri Bakanlığı ve Hükümetce, bu değişik nedenlere dayalı olarak bu temel istekler bir bütün olarak değerlendirilmemektedir.

Bu politika ve görüşte Ankara Anlaşması kabul edilmekte, ancak Katma Protokol ile Türkiye'nin üstlenemeyeceği sorumluluklar altına girdiği ileri sürülmektedir. DPT ve diğer kamu kuruluşlarının da görüşüne göre bu yükümlülükleri Türkiye'nin yerine getirmesi imkansızdır. Türkiye'nin AET ile ilişkilerinin sıhhatli bir şekilde devamı için Katma Protokol'da düzeltmeler yapılması zorunluluğu vardır. Bu değişiklikler yapılmadan AET ile sorunlarımız çözülemez.

Katma Protokol'da Değişiklik İstemlerinin Özeti

Değişikliklere ilişkin isteklerimiz ise özet olarak şunlardır:

1. Gümrük indirimleri konusunda:

- a. Süre
- b. Oran
- c. Karşıt aktarma koşullarından arınmış, listelerarası değişiklik olanağı istenmektedir.
(Katma Protokol'un gümrük indirimine ilişkin maddeleri bunu engellemektedir.)

2. Miktar kısıtlamaları konusunda:

- a. Süre
- b. Oran
- c. Ortaklık Konseyi oluru
- d. Kontenjan açma koşullarından arınmış bir miktar kısıtlaması uygulayabilme olanağı istenmektedir.
(Katma Protokol buna manidir.)

3. AET lehine açılacak kontenjanların Türkiye'nin ithal gereklerine göre açılması istenmektedir.
(Türkiye'nin 100 birim makine ithal ediyorsa, AET lehine 200 birimlik kontenjan açma zorunda kalmaması istenmektedir.)

4. Ortak Gümrük Tarifesi (O.G.T.)ne uyumun, belli bir tarihteki O.G.T.ne uyum olması istenmektedir.
(AET, devamlı olarak üçüncü ülkelerle ilişkilerini geliştirdiğinden O.G.T.lerini devamlı olarak indirmektedir. Bu durum Türkiye'nin üçüncü ülkelere karşı yükümlülüğünü artırmaktadır. Çünkü Türkiye de gümrüklerini belli bir süre sonra üçüncü ülkelere karşı O.G.T. seviyesine indirmek zorunda kalacaktır. Bunun için, örneğin 1970 yılındaki O.G.T. esas alınarak Türkiye'nin bu tarifeyle uyumla yükümlü olması istenilmektedir.)

Türkiye Katma Protokol'a ilişkin değişiklik isteklerini bir bütünlük içinde sunmak zorundadır. Yalnız, AET'nin bu istekleri bütünlük içinde, kolaylıkla kabul edeceği konusunda fazla iyimser olmamak gerekir. İşin "püf noktası" şuradadır ki, istekler Türkiye'nin Katma Protokol'da Topluluğa "verdikleri"dir. Türkiye, bütün bunları "kendi arzusu ile vermiştir." Şimdi yıllar geçtikten sonra "hatadan, Türkiye'nin bu yükümlülükleri üstlenemeyeceğinden" söz edilmektedir. Fakat "neleri neden yapamayacağı" açıkla ortaya koymak" herhalde, söz verip "yapamamaktan" veya "yapmamak için özür aramaktan" daha iyidir.

Madde Bazında Değişiklik Önerileri

1. Katma Protokol'un 12'inci maddesi değiştirilmelidir.
Katma Protokol'un 12'inci maddesi gümrük vergilerinin indirim takvimini düzenlemektedir. Türkiye bu madde ile 1967 yılı esas alınarak belli listelere göre gümrük vergilerini indirme taahhüdünde bulunmuştur. Ayrıca advolerem vergi oranlarının % 25'in altında tutulmasını kabul etmiştir. 12'inci maddeye ek olarak 16'ıncı madde ile de mali nitelikteki gümrük vergilerinin de kaldırılması için sıra ve süre yükümlülükleri üstlenmiştir.

Türkiye'nin Kalkınma Planlarında öngörülen temel sanayii tesislerinin (Kamu İktisadi Teşekkülleri ve özel sektör sınai kuruluşları ve fakat özellikle Kamu İktisadi Teşekküllerinin yatırımlarının) kurulabilmesi, güçlenebilmesi, kısaca AET rekabetine dayanabilir güce erişinceye kadar himayesi için, 12'inci maddede belirtilen süre, oran, karşıt mal aktarma yükümlülüklerinin kaldırılması ve 1967 yılı esas alınarak otomatik bir takvime uyma zorunluluğundan vaz geçilmesi gerekmektedir.

Ayrıca Türkiye'nin daha önce AET çıkışlı ithalata uyguladığı fakat sonra kaldırma zorunda kaldığı gümrük vergilerini yeniden koymak, eski oranlara yükseltmek, ya da yeniden vergi ihdas etmek yetki ve hakkı tanınmalıdır.

2. Katma Protokol'un 17 ve 18'inci maddeleri değiştirilmelidir.

Bunlar Türkiye'nin Ortak Gümrük Tarifesine (O.G.T.) uyumunu düzenleyen maddelerdir. Bu maddelere göre Türkiye O.G.T.ne uyum taahhüdü nedeniyle milli sanayiini Üçüncü Ükelere karşı koruyabilme olanağını kaybetmiştir.

Türkiye'nin 22 yıllık dönem sonunda O.G.T.ne uyumunu hedef alan bir değişiklik esas olmalıdır.

3. Katma Protokol'un 22 ve 25'inci maddeleri değiştirilmelidir.

Bu maddeler Türkiye'yi miktar kısıtlamaları konusunda bağlamaktadır. Türkiye ithalatını otomatik olarak libere etme durumunda kalmaktadır. Türkiye'nin "temel sanayiini" himaye etmesine ve bağımsız bir "ödemeler dengesi" politikası uygulamasına imkan vermek için bu maddelerle miktar kısıtlamaları kaldırılmalı ve AET mallarına kontenjan açmaya dönük olarak kabul ettiğimiz süreler ve oranlar kaldırılmalı, Türkiye Ortaklık Konseyi olurlarına ve Kontenjan açma koşullarına bağımlılıktan kurtarılmalıdır.

